

MEHĀNIKU PIRMAIS SKOLOTĀJS

Karls Loviss — mašīnzinie-
ris un pedagogs, profesors, Rī-
gas mašīnbūvētāju skolas pamat-
licējs, vairāku rūpnīcu dibinā-
tājs un direktors, sabiedriski no-
zīmīgu pasākumu organizators.

K. Loviss dzimis 1839. gada
14. maijā nelielā Saksijas pilsē-
tiņā Heilingenstatē (Vācijā) pa-
pirfabrikanta ģimenē. Seit viņa
acu priekšā norisinājās viens no
tehnikas brīnumiem — papīra
tapšana. Un, redzot visu to, kā
gan lai nenotic mašīnas visvare-
nībai? Bērniņas aizrautība vēlāk
pārauga nopietnā interesē par
tehniku, par mašīnām.

Pēc vietējās ģimnāzijas beig-
šanas K. Loviss studējis Hano-
veras (1855—1857) un Karlsruē
(1857—1859) politehniskajās
skolās, kur viņa skolotāji bijuši
ievērojamākie Vācijas mašīnbū-
ves speciālisti Franke, Karmaršs,
Redtenbahers. Starp citu, pro-
fessors Franke izstrādājis arī
Rīgas Politehnikuma projektu,
bet profesoru Redtenbaheru uz-
skata par zinātniskās mašīnbū-
vniecības pamatlicēju. Pēc studī-
ju beigšanas K. Loviss, lielu ce-
rību spārnots, devās uz mazpa-
zistamo Krieviju, lai liktu lietā
savu tehnisko prasmi un no tē-
va mantoto kapitālu. Par pirmo
pieturpunktu un, kā izrādījās vē-
lāk, arī mājvietu, visā turpmāka-
jā dzīvē un darbā kļuva Rīga.
Pirmos četrus gadus jaunais
censonis pavadījis Hekera lauk-
saimniecības mašīnu rūpnīcā Il-
ģuciemā. Strādājis par inženieri,
vēlāk par tehniskās daļas vadi-
tāju.

1863. gadā K. Loviss pieņē-
m Rīgas Politehnikuma direktora
E. Nauka piedāvājumu pāriet pa-
sniedzēja darbā. Te viņš kļu-
st par mašīninženieru (vēlāk mehā-
nikas) nodaļas veidotāju un gal-
veno balstu, bet kopā ar A.
Tepleru — par E. Nauka tuvāka-
jiem domubiedriem un viņa cen-
tienu atbalstītājiem. Gadu vēlāk
K. Loviss ir docents, bet 1897.
gadā tiek paaugstināts par pro-
fesoru. Trīsdesmit astoņus gadus
ilgst K. Lovisa pedagoģiskā dar-
bība. Dažādos periodos viņš mā-

cījis gan matemātiku, gan mehānisko tehnoloģiju, tehnisko mehāniku un teorētisko mašīnbūvniecību, siltuma mehānisko teoriju un kurtuvju mācību, centrālāpkuri un ventilāciju, hidrauliku un tvaika katlus, lokomotīvu, kuģu un mašīnu būvi, mašīnu mērījumus.

Politehnikuma darbības pir-
majos gados K. Loviss bija ap-
vienotās inženieru, mašīninženie-
ru, arhitektu un ģeodēzistu no-
daļu grupas atbildīgais profe-
sors. Pēc viņa iniciatīvas Poli-
tehnikumā ieviesa priekšmetu
apmācības sistēmu. Kopš 1870.
gada, kad oficiāli nodibināja no-
daļu vadītāju (dekānu) amatus,
K. Loviss stājās mehānikas no-
daļas dekāna postenī un pildīja
to līdz aiziešanai pensijā 1901.
gadā, tātad 31 gadu. Pēc viņa
iniciatīvas un viņa vadībā, pie-
mērojoties straujajai rūpnīcē-
bas attīstībai, vairākkārt reorga-
nizēta mehānikas nodaļa un mā-
cību process tajā. Harkovas po-
litehniskā institūta direktors V.
Kirpičovs savā 1897. gada at-

skaitē par RPI revīziju raksturo-
jis K. Lovisu kā visai cienījamu,
nopelniem bagātu profesoru, se-
višķi izceļot viņa nopelnus Rī-
gas rūpniecības attīstībā.

Visā Krievijas impērijā samē-
rā isā laikā lielu popularitāti iē-
karojuši Felzera mašīnbūves rūp-
nīcas ražojumi. Šis rūpnīcas
līdzdibinātājs 1874. gadā bija
arī K. Loviss (Kopā ar inženie-
riem Felzeru un Veiru). Viņš bi-
ja šīs rūpnīcas tehniskais direk-
tors (1886—90), direktors rī-
kotājs (1891—99) un akciju sa-
biedrības direkcijas loceklis
(1909—11). Rūpnīcas ražojumi
skatāmi arī vēl šodien Baltezeru
sūkņu stacijā pie Rīgas. 1904.
gadā ražotajām tvaika mašīnām
šodien piešķirts tehnikas piemi-
nēkļa statuss, bet Felzera rūpnī-
cas mantinieks ir rūpnīca
«Stars» Kr. Barona ielā, netālu
no Oškalnu stacijas. 1899. gadā
K. Loviss nodibināja arī čugun-
lietuvī «Sirius» (tagad Rīgas Ķī-
miskās mašīnbūves rūpnīca) un
bija tās direktors rīkotājs.

1862. gadā K. Loviss iesaistī-
jās Rīgas tehniskās biedrības
darbā, bija tās priekšsēdētājs.
No 1864. līdz 1876. gadam red-
iģēja biedrības žurnālu «Notiz-
blatt des Technischen Vereins».

1901. gadā rīdziniekiem un
daudzajiem pilsētas viesiem bija
iespeja skatīt ļoti plašu un in-
teresantu izstādi, jo Rīga šajā
gadā svinēja 700 gadu jubileju.
Izstādes rūpnieciskā daļa tika
izvietota speciāli būvētos pavil-
jonos Esplanādes laukumā, bet
kanālmalā bija uzbūvēta viduslaī-
ku Rīgā. Izstādes organizācijas
komiteju vadīja K. Loviss. Lī-
dzīgu pienākumus viņš pildījis
jau 1883. gada Rīgas amatniecī-
bas izstādē.

K. Lovisa mūžs noslēdzās
1911. gada 25. novembrī. Poli-
tehnika šajās dienās sēroja. Ve-
selu diennakti pie šķirsta tās au-
lā dežurēja goda sardze — au-
dzeķņi un kolēģi. K. Loviss ap-
glabāts Rīgas Lielajos kapos.

**HELMUTS GUĻEVSKIS,
MMF vecākais pasniedzējs**